

נשיא בית הדין הצבאי לערעורים,

האלוף דורון פיילס

**הנדון: חשיפת הפרוטוקולים של "משפט כפר קאסם"**

שלום דורון,

א. קראתי בעיון את הודעת התביעה הצבאית (מיום 16 בדצמבר 2021), ממנה עולה שהיא מסירה את התנגדותה ארוכת השנים לחשיפת רובם המוחלט של מאות עמודי הפרוטוקול של "משפט כפר קאסם" שהיו חסויים עד כה. יש לשמוח על כך שהתביעה שינתה את העמדה בה החזיקה בארבע השנים האחרונות.

ב. עם זאת, עיון ברשימת הפריטים שאותם מבקשת התביעה להמשיך ולחסות מלמד שהיא ממשיכה להתנגד לחשיפת **תוכנית הפרפרת** (וחומר הנוגע לתוכנית) וכן לחשיפתן של **תמונות** שצולמו בכפר זמן קצר לאחר הרצח.

ג. להלן רשימת המוצגים שהתביעה מבקשת להמשיך ולחסות, כשלצידם שמם כפי שהופיע ברשומות הפתוחות לעיון:

- ת/2 - תצלומים של השטח / שחזור מצולם וצילומים. 12 צילומים
- ת/3 - תצלומים מוגדלים / הגדלה של צילום מ-ת/2 עם שני שינויים
- ת/4 - תצלומים מוגדלים / הגדלה של צילום מ-ת/2 עם שני שינויים
- ת/44 - סיכום תכנון של סא"ל מרט (סודי)
- ת/45 - מכתב סא"ל מרט (סודי)
- ת/52 - תמונות הגויות שנותרו ללא זיהוי
- ת/53 - מפה מוגדלת של הכפר
- ת/59 - השלמה לנ/3 – מסמך סודי ביותר [השלמה לתוכנית הפרפרת]
- ת/66 - פקודת מבצע – תוכנית הפרפרת פלוגתית
- ת/67 - פקודת מבצע – תוכנית הפרפרת פלוגתית
- נ/2 - מסמך סודי ביותר [תוכנית הפרפרת]
- נ/7 - ציור של כפר קאסם

ד. לגבי תוכנית הפרפרת אין לי אלא לחזור על מה שכתבתי במסגרת הדיון ואמרתי בבית הדין כבר פעמים רבות: מדובר בחומר היסטורי בעל חשיבות **מחקרית וחברתית** עצומה, שנוגע לתוכניות צבאיות ולאירועים שהתרחשו בשנות החמישים. תוכנית הפרפרת עצמה נתונה במחלוקת מחקרית (בקרב עומד להתפרסם מחקר שבעיקרו מפרך, לשיטתו, את טענותי על התוכנית – כלומר, יש בכך עניין מחקר) וחשוב עוד יותר: היא נחוצה בכדי להבין את הרקע לטבח כפר קאסם, רקע שלמיטב הבנתי כולל תכניות מרחיקות לכת ביחס לאזרחים המדינה הערבים שהתגוררו סמוך לגבול דאז.

ה. יתר על כן, לקורבנות ולמשפחות בכפר קאסם יש את "הזכות לאמת" – קרי, זכות לקבל את המידע שמחזיקה המדינה ונוגע לנסיבות בהן נרצחו ונפצעו יקיריהן. על כך, כאמור, כבר כתבתי לך בעבר בהרחבה וגם עסקתי בכך בספרי.

ו. שתי הפסקאות האחרונות חלות גם על תמונות שצולמו בכפר ובפרט על תמונות הגויות. ככל הידוע לי, מדובר הן בצילומים של זירת האירועים – להם חשיבות רבה להבנת האירוע ולהנצחתו, והן בצילומים של גופות ההרוגים – להם חשיבות עצומה למשפחות הנפגעים ולבני הקהילה שלהם.

חשיפת התמונות היא בעלת ערך למחקר ולשימור הזיכרון של האירוע. אני מצרף למכתבי מספר מכתבים שנכתבו בימים האחרונים על ידי אנשי ציבור תושבי כפר קאסם ומשפחות הקורבנות, הנוגעים באופן קונקרטי לסוגיית התמונות ומשמעותן עבור הקהילה.

ז. בהודעת התביעה האחרונה בסעיף מס' 1 נכתב: "המשיב מתנגד לעיון המבקש במוצגים [...] ועומד על איסור הפרסום החל עליהם. זאת, לשם מניעת פגיעה ביחסי חוץ של המדינה, כאמור בחוות הדעת החסויה שבנספח ב' להודעה זו" [הדגשה שלי]. כזכור, לאורך השנים האחרונות טענה התביעה – בהתבסס על חוות דעת חסויות גם כן – כי חשיפת הפרוטוקולים והמוצגים תביא לפגיעה רחבה הרבה יותר. אני מצטט מהודעתו של סרן במילואים (אז סגן) אורן סוקר מתאריך 9 באפריל 2018:

"לאור האמור בחוות הדעת, עמדת התביעה היא שבעת הזו, כל חשיפה נוספת של פרוטוקולים מדיוני 'משפט כפר קאסם' מעבר לאלו שכבר עומדים לעיון הציבור, תפגע בביטחון המדינה, ביחסי החוץ שלה ובמקרים מסוימים גם בפרטיות או שלומו של אדם ברמת ודאות, שמבחינה משפטית, אינה מאפשרת את החשיפה" [הדגשות שלי].

מכיוון שחוות הדעת הוגשו כולן במעמד צד אחד, אין לי אפשרות להתייחס אליהן קונקרטי, אבל כפי שטענתי בבית הדין בעל פה ובכתב, לשיטתי הן ביטוי להרגל או התניה של המערכת ולא לחשש מפני סכנה אמיתית. כלומר, הן לא מבדילות בין פגיעה ממשית בביטחון המדינה או במדיניות החוץ שלה, לבין פגיעה בתדמיתה. טענתי נתמכת בעובדה שהתביעה הצבאית החליטה להשמיט עתה מטיעוניה את הפגיעה ב"ביטחון המדינה".

ח. אינני יודע מה כתוב בחוות הדעת של משרד החוץ (כך אני מניח, כיוון שאפילו הגופים שהגישו את חוות הדעת לא זוהו בשמותיהם) שהוגשה עתה במעמד צד אחד, אבל אני מכיר היטב את תגובותיו וחששותיו של המשרד לאורך השנים מחשיפת תיעוד היסטורי. העובדה שחשיפת חומרים נתפסת כפגיעה ביחסי החוץ של המדינה (ונניח כרגע לשאלה מהי אותה "פגיעה" בדיוק) מבטאת עיוות פנימי. ניתן להציע אפשרות אחרת: המשך ההסתרה של החומר יזיק ליחסי החוץ של המדינה בשל העובדה שמדיניות ההסתרה של חומר היסטורי תדביק לישראל תדמית של מדינה שמבקשת להסתיר את חטאי העבר שלה.

ט. במהלך הדיון בענייננו העיד יעקב לזוביק, גנז המדינה אז (הסמכות הגבוהה ביותר במדינה לחשיפת תיעוד היסטורי בארכיונים המדינתיים). מכיוון שעדותו ניתנה בדלתיים סגורות, אינני יודע מה נאמר שם. עם זאת, ברצוני להביא פה פסקה מדו"ח שכתב הגנז עם סיום כהונתו בת 7 השנים (דו"ח הגנז על נושא החשיפה בארכיונים, 15.1.2018):

"בפועל הממסד הביטחוני בישראל, ובמידה מסוימת גם מערכת יחסי החוץ, מפריעים לדיון. הם ניצלו בעבר חוסר רצון של גורמים אזרחיים להתמקח ויצרו הסדרים משפטיים בעייתיים; והם מנצלים בהווה את היעדר השקיפות בביצוע החשיפה לשם הסתרת מידע שאין הצדקה להסתירו. [...] הנה מספר טענות המשמשות את טענות תומכי ההסתרה: [...] גילוי העובדות עלול להתסיס את האוכלוסייה הערבית בארץ ו/או בשטחים. [...] גילוי העובדות עלול להחליש את טיעוני המדינה בבתי משפט בארץ או בעולם. [...] יש חשש שגילוי העובדות עלול להתפרש כפשעי מלחמה ישראלים. יש לדחות את כל הטענות הללו, שאינן שיקולי חשיפה לגיטימיים. [...]"

הישראלים ביצעו, פה ושם, פשעי מלחמה. השב"כ היה מעורב במערכת החינוך במגזר הערבי; ישראל טיפלה באזרחיה הערבים במידה שאיננה מכבדת מדינה דמוקרטית (וגם באזרחים אחרים). אם ישראל עושה מעשים שבתי המשפט בארץ או בעולם יפסלו אותם, **ראוי שאזרחי המדינה יידעו על כך ויחליטו האם זה על דעתם**" [כל ההדגשות שלי].

י. ביחס לחלקי הפרוטוקולים שהתביעה מבקשת להמשיך ולחסות בשל "מניעת פגיעה חמורה בפרטיותם של אזרחים שעניינם נדון בחלק זה של הדיון ושל בני משפחותיהם": על פי זהותם של העדים שאת חלקי עדויותיהם מבקשת התביעה הצבאית להמשיך ולהסתיר - - שני אנשי הממשל הצבאי וקצין משטרה - יש להניח שהדרישה למנוע "פגיעה חמורה" ב"פרטיותם של אזרחים [...] ושל בני משפחותיהם" נועדה להמשיך ולהסתיר פרטים - ייתכן קשים וחמורים - אודות נסיבות מותם של חלק מקורבנות הטבח. ככל שהפרטים המוסתרים נוגעים לנסיבות מותם של חלק מהקורבנות, הרי שהעד עיסאווי פריג' הבהיר בעדותו כי דרישת המשפחות והקהילה היא לקבל את כל המידע המצוי בידי המדינה. עמדה זו משותפת למיטב ידיעתי לכל משפחות הנפגעים בכפר קאסם. ככל שפרטים בדבר נסיבות מותם של חלק מההרוגים היא אותה "פגיעה בפרטיות" ממנה מביעה התביעה את חששה, הרי שעלי להניח שטענה זו נועדה להסוות את חששם האמיתי של הפקידים מחברי חוות הדעת: חשש מפני פרסום פרטים מביכים אודות פעולתם של שוטרי מג"ב לפני 65 שנים.

יא. ראוי לציין כי העובדה שהתביעה לא חשפה את זהות הגורמים שהגישו את חוות הדעת מעיקה ומייצרת חוסר נוחות. אין סיבה נראית לעין שזהותם הארגונית של כותבי חוות הדעת תהיה חסויה.

יב. התביעה מבקשת פרק זמן של 60 ימים לאחר החלטתך בכדי "שהגורמים הנוגעים בדבר יוכלו ללמוד את ההחלטה ולהיערך ליישומה". זו בקשה תמוהה ומוגזמת בעיני, אינני מכין את ההיגיון שלה והיא ראוי שהתביעה תציין את הסיבה לכך. החומר מצוי בידי התביעה והפעולה הטכנית של הכנת החומר נטול ההשחרות לפרסום, ובמקרה הצורך השחרת שורות אחדות, - ככל שכך יוחלט - לא לוקחת יותר מיום עבודה אחד. אבקש שחשיפת החומר והעברתו אליי תתבצע בתוך פרק זמן קצר בהרבה - שלושה ימים נראה לי פרק זמן סביר בהחלט.

יג. דחיית בקשתה של התביעה להמשיך ולאסור את העיון בראיות שנוגעות לתכנית חפרפרת נחוצה גם בשל השלכות החלטת בית הדין על חשיפת תיעוד בנושא זה שמצוי בארכיון צה"ל ומעה"ב. חשוב לי להביא פה את דבריה של מנהלת ארכיון צה"ל עד לפני חודשים אחדים, הגברת אילנה אלון, כפי שכתבה לי ב-23 במאי 2017:

"החומרים המעטים שאותרו [בארכיון צה"ל בנוגע לתוכנית חפרפרת] שאינם שייכים למשפט כפר קאסם, בראייתי יש לראות אותם כחלק מהמכלול. ולכן בפנייתי לנשיא בית הדין הצבאי לערעורים אבקש לקבל את התייחסותו הכללית לחומרי המעטפת סביב נושא 'חפרפרת'" [הדגשות שלי].

לצד זאת אציין שחודשים אחדים לאחר שהגב' אלון כתבה לי את הדברים האמורים - אולי בעקבות איתור חומר נוסף בארכיון - היא חזרה וציינה בפניי בשיחה בעל פה שלא מדובר בחומר "מעטים" אלא ב"ארגזים של חומר" כדבריה. מהדברים שהובאו למעלה מפי גב' אלון עולה בבירור שארכיון צה"ל ייקבע את מדיניותו ביחס לחומרי חפרפרת בהתאם להחלטת האלוף; ולכן, אם יוחלט להיעתר לבקשת התביעה ולהמשיך לחסות את הראיות אודות התכנית, המשמעות היא המשך החיסוי של חומרי חפרפרת גם בארכיון צה"ל.

יד. מכל אלה עולה כי להחלטתך יש השפעה רחבה על חשיפת חומר הנוגע לפרשת כפר קאסם. דבריה המפורשים – ופניית מנהלת ארכיון צה"ל לבית הדין בנושא זה – מלמדים שלא **המלצה מפורשת**, ארכיון צה"ל לא יפתח את החומר המצוי ברשותו על תוכנית חפרפרת.

טו. ב-29 באוקטובר האחרון השתתפתי עם אלפים אחרים באירועי הזיכרון שנערכו בכפר קאסם. שיאו של האירוע היה כשנשיא המדינה, מר יצחק הרצוג, אמר את הדברים הבאים:

"הרג ופגיעה בחפים מפשע הם אסורים בתכלית האיסור. הם חייבים להישאר מעל לכל מחלוקת פוליטית. אני מרכין את ראשי בפני זיכרון 49 ההרוגים, מרכין ראשי בפניכם, בני משפחותיהם, ובפני תושבי כפר קאסם לדורותיהם, ומבקש, בשמי ובשם מדינת ישראל – סליחה. זוהי ההזדמנות שלנו – כציבור – להגיד לא לדעות קדומות, זוהי ההזדמנות שלנו – כחברה אנושית, להעצים את המשותף לנו כאזרחים וכשכנים. אין זו גזירת גורל, זוהי שותפות גורל. זוהי ההזדמנות שלנו – לעקור מן השורש אפליה ושנאה. ביום זה, בחלוף 65 שנים מהאסון, נתפלל ונייחל לכך שזכרם של הקורבנות ילווה אותנו כלקח וכמצפן, וכי מעומק הכאב נצמיח יחד עתיד משותף ומלא תקווה".

טז. הדרך להכיר את העבר ולבנות עתיד משותף, "מלא תקווה" כדבריו של כבוד נשיא המדינה, עוברת בהכרח דרך הכרת העוולות. ריפוי פצעי העבר יוכל לבוא רק כאשר כל המידע ייחשף, ותנוח דעתה של הקהילה הפגועה שמדינת ישראל – שהם אזרחיה – אינה מסתירה עוד דבר אודות הפשע שבוצע נגד קהילתם ומשפחותיהם. ככל שגורמים כלשהם חיברו חוות דעת לפיה יש להמשיך ולהסתיר את התיעוד אודות מבצע חפרפרת מטעמים של חשש – ממשי או ערטילאי – ליחסי החוץ של המדינה, הרי שהמשך החיסוי וההסתרה עלולים להוביל לנזק כבד ורב לאמון אזרחי המדינה – תושבי כפר קאסם ורבים אחרים – במערכת המשפט ובממשלת ישראל.

יז. אבקש להתיר את העיון בכל הפרוטוקולים והמוצגים של "משפט כפר קאסם".

בברכה,  
אדם רז